

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดเฉพาะ คือ ห้องสมุดที่เก็บรวบรวมหนังสือ จุลสาร วารสารและเอกสารต่าง ๆ วัสดุย่อส่วน และโสตทัศนวัสดุบางสาขาวิชา และให้บริการแก่บุคคลเฉพาะกลุ่ม ห้องสมุดเฉพาะจึงมักสังกัดอยู่ในหน่วยงานราชการ องค์กรการ บริษัท ธนาคาร สมาคมวิชาชีพ นิติกรักษ์ มหาวิทยาลัย และองค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น (สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ 2521: 83) สถาบันต่างๆที่ได้จัดห้องสมุดของตัวเองขึ้นก็ด้วยวัตถุประสงค์อย่างกว้างๆ เพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาการหรือเป็นแหล่งศูนย์กลางของความรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ อันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรมของหน่วยงาน ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ในปัจจุบันสารสนเทศได้เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว และความต้องการสารสนเทศของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไป บางคนต้องการสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการด้านการศึกษา เพื่อการปฏิบัติงาน เป็นต้น (Wilson 1981: 4) ในการศึกษาจะทราบความต้องการของผู้ใช้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดหาสารสนเทศให้ตรงตามความต้องการนั้นจำเป็นจะต้องศึกษาจากกลุ่มผู้ใช้ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี และการศึกษาถึงความต้องการและการใช้สารสนเทศเป็นการศึกษาผู้ใช้วิถีหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสารสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการ วัตถุประสงค์ในการนำสารสนเทศไปใช้ รวมทั้งแหล่งสารสนเทศที่ผู้ใช้ได้รับมา (Auster 1982: 178-179)

วิทยาลัยการทัพอากาศ ถือเป็นสถาบันการศึกษาขั้นสูงสุดของกองทัพอากาศ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เข้ารับการศึกษา มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้บังคับบัญชา หรือฝ่ายอำนวยการระดับสูงได้ ในระหว่างการศึกษาทั้งอาจารย์และนักศึกษาจำเป็นต้องใช้สารสนเทศต่างๆ เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยการทัพอากาศจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศของนักศึกษาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยการทัพอากาศ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบริการสารนิเทศแก่ผู้ใช้ รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศของนักศึกษาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยการทัพอากาศเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา รูปแบบ และภาษาของสารนิเทศ
2. เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศของนักศึกษาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยการทัพอากาศ

แนวเหตุผล

วัตถุประสงค์ที่หลากหลายในการใช้สารนิเทศเป็นตัวกำหนดความต้องการในการใช้สารนิเทศของนักศึกษาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยการทัพอากาศ

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศของนักศึกษาและอาจารย์ประจำวิทยาลัยการทัพอากาศประจำปีการศึกษา 2531 จำนวน 74 คน โดยแยกเป็นนักศึกษา 60 คน ประกอบด้วยทหารอากาศ 48 คน ทหารบก 2 คน ทหารเรือ 2 คน กองบัญชาทหารสูงสุด 4 คน ตำรวจ 1 คน กระทรวงมหาดไทย 1 คน การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย 2 คน และอาจารย์ประจำ 14 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1 แบบสอบถามมีรายละเอียดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน
 - 2.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ตอบ คือ เหล่าที่บรรจุเข้ารับราชการ ตำแหน่งงานในปัจจุบัน (เฉพาะนักศึกษา) วุฒิการศึกษาสูงสุด
 - 2.1.2 ความต้องการและการใช้สารนิเทศโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ภาษา รูปแบบ ของสารนิเทศ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้และแหล่งสารนิเทศที่ใช้
 - 2.1.3 การใช้ห้องสมุดวิทยาลัยการทัพอากาศของนักศึกษาและอาจารย์ประจำ
3. แจกแบบสอบถามจำนวน 74 ชุด และเก็บรวบรวมด้วยตัวเอง
4. นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้หลักวิธีทางสถิติ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวน (ANOVA หรือ F-test)
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
6. อภิปรายผล และเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรตลอดจนการบริการของห้องสมุดวิทยาลัยการทัพอากาศ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

นักศึกษา หมายถึง ข้าราชการชั้นอาวุโสอากาศเอกขึ้นไปหรือเทียบเท่าทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ ข้าราชการพลเรือน และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่ได้เข้ารับการศึกษานในวิทยาลัยการทัพอากาศประจำปีการศึกษา 2531

อาจารย์ประจำ หมายถึง ข้าราชการสังกัดสถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง มียศตั้งแต่นาวาอากาศเอกขึ้นไป ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาของวิทยาลัยการทัพอากาศ

สารนิเทศ หมายถึง ข่าว (News) ข้อเท็จจริง (Facts) ข้อมูล (Data) ตลอดจนความรู้ (Knowledge) ที่ได้จากการสำรวจ การศึกษาหรือการสอน ซึ่งได้มีการบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปของวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร ต้นฉบับตัวเขียน ภาพยนตร์ แผ่นเสียง เทปเสียง ภาพเคลื่อนไหว เทปโทรทัศน์ ไมโครฟิล์ม (นงลักษณ์ ไหมหน่ายกิจ 2526: 26)

ความต้องการสารนิเทศ หมายถึง ความต้องการให้ได้มาซึ่งสารนิเทศในรูปแบบ และลักษณะต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล

การใช้สารนิเทศ หมายถึง การนำสารนิเทศที่ค้นหาหรือที่ได้รับมาใช้ตาม วัตถุประสงค์ด้านต่างๆ

รูปแบบของสารนิเทศ หมายถึง สารนิเทศในลักษณะต่างๆ ทั้งในรูปวัสดุตีพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ และจากตัวบุคคล

- วัสดุตีพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ วารสารวิชาการ วารสารและนิตยสารต่างๆ ไป กฤตภาค รายงานทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

- วัสดุไม่ตีพิมพ์ ได้แก่ เทปโทรทัศน์ เทปเสียง สไลด์ แผ่นใส ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช เป็นต้น

- สารนิเทศจากตัวบุคคล ได้แก่ สารนิเทศที่ได้จากการสนทนากับผู้ร่วมงานหรือผู้
เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สารนิเทศที่ได้จากประสบการณ์ของตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้สารนิเทศในประเทศไทย

งานวิจัยที่ศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศมีอยู่หลายเรื่องด้วยกันดังนี้
สุริย์ บูหงามงคล (2527) ศึกษาความต้องการและการใช้สารสนเทศของอาจารย์สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง นายิกา เมฆจรัสกุล (2528)
ศึกษาความต้องการและการใช้สารสนเทศของคณาจารย์ศูนย์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สุริพร เมืองอ่ำ (2529) ศึกษาความต้องการสารสนเทศของอาจารย์โรงเรียนเตรียมทหาร
จุฬาลักษณ์ โพนบุญกุล (2530) ศึกษาความต้องการและการใช้สารสนเทศของพนักงานต้อนรับ
บนเครื่องบิน บริษัทการบินไทยจำกัด สุกัญญา วิทยบุญตระกูล (2531) ศึกษาความต้องการ
และการใช้สารสนเทศของครูและอาจารย์โรงเรียนสารพัดช่างในกรุงเทพมหานคร
รัตนาวดี เถกิงสุขวัฒนา (2532) ศึกษาความต้องการและการใช้สารสนเทศของคณาจารย์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ

จากการศึกษาของสุริย์ บูหงามงคล พบว่าคณาจารย์ต้องการใช้สารนิเทศใน
รูปแบบของตำรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสอนมากที่สุด ส่วนการศึกษาของ นายิกา
เมฆจรัสกุล และรัตนาวดี เถกิงสุขวัฒนา พบว่าความต้องการใช้สารนิเทศจะแตกต่างกัน
ไปตามวัตถุประสงค์ในการนำสารนิเทศไปใช้ สุริพร เมืองอ่ำ พบว่าอาจารย์ต้องการสาร
นิเทศเพื่อใช้ในการบรรยายในชั้นเรียนมากที่สุด สำหรับการศึกษาของ จุฬาลักษณ์ โพนบุญกุล
พบว่า พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินต้องการสารนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานมากที่สุด

2. ภาษาของสารนิเทศ

การศึกษาของสุวีรย์ บุษงามงคล และจุฑาลักษณ์ โพนนกุล ได้ผลตรงกันคือ คณาจารย์และพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน นิยมใช้สารนิเทศที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษมากที่สุด ส่วนงานวิจัยของสุวีรพร เมืองอ่ำ และ สุกัญญา ภิญโญตระกูล พบว่าอาจารย์ต้องการ และใช้สารนิเทศที่เป็นภาษาไทยมากที่สุด รัตนาวดี เถกิงสุวัฒนา พบว่า อาจารย์ใช้ภาษาอังกฤษและต้องการภาษาไทยมากที่สุด

3. รูปแบบของสารนิเทศ

การศึกษาของสุวีรย์ บุษงามงคล พบว่ารูปแบบของสารนิเทศที่อาจารย์ต้องการ ใช้มากที่สุดคือ หนังสือตำรา และใช้วารสารวิชาการ รายงานทางวิชาการเป็นลำดับรองลงมา สุวีรพร เมืองอ่ำ พบว่าอาจารย์ต้องการสารนิเทศในรูปแบบของวารสารมากที่สุดและความต้องการจะแตกต่างกันไปตามสาขาวิชาที่สอน ประสบการณ์ในการสอน การศึกษาของ นายิกา เมฆจรัสกุล พบว่า รูปแบบของสารนิเทศที่อาจารย์ประจำต้องการ จะแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ โดยที่รูปแบบที่นิยมใช้มากที่สุดคือ หนังสือตำราหนังสืออ้างอิงวารสารวิชาการ วารสารธรรมชาติ/สาระสิ่งเขป จุฑาลักษณ์ โพนนกุล พบว่ารูปแบบของสารนิเทศที่พนักงานต้อนรับเครื่องบินต้องการอยู่ในรูปแบบ คู่มือและหนังสือตำราเป็นส่วนใหญ่ รัตนาวดี เถกิงสุวัฒนา พบว่ารูปแบบที่ใช้และต้องการมากที่สุด คือ หนังสือตำรา

4. แหล่งสารนิเทศที่ใช้

การศึกษาของสุวีรย์ บุษงามงคล และนายิกา เมฆจรัสกุล พบว่าอาจารย์นิยมใช้ห้องสมุดคณะของตนเองมากที่สุด สุวีรพร เมืองอ่ำ พบว่าอาจารย์ต้องการสารนิเทศจากทรัพยากรส่วนตัว การสนทนากับเพื่อนร่วมงาน และจากประสบการณ์ของตัวเอง ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของจุฑาลักษณ์ โพนนกุล กล่าวคือ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินนิยมใช้สารนิเทศจากการสนทนา/อภิปรายกับเพื่อนหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สุกัญญา ภิญโญตระกูล พบว่า อาจารย์นิยมใช้สารนิเทศจากสถานประกอบการ ห้างสรรพสินค้า ห้องสมุดโรงเรียนที่ทำงาน

อยู่ แหล่งสารนิเทศตัวบุคคลเป็นอันดับแรก รัตนาวดี เถลิงสุขวัฒนา พบว่าคณาจารย์นิยมใช้ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราชมากที่สุด

ในต่างประเทศ

Rzasa และ Moriarty (1970) ศึกษาความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด มหาวิทยาลัย Purdue. Lin และ Garvey (1972) ศึกษาความต้องการและการใช้ สารนิเทศของอาจารย์สาขาจิตวิทยาและนิสิตปริญญาโท Mctighe (1979) ศึกษาความต้องการของกลุ่มข้าราชการเพื่อใช้ประกอบการปฏิบัติงาน Connaiff (1983) ศึกษาเรื่องความต้องการสารนิเทศของนักการเมือง Blackie และ Smith (1981) ศึกษาความต้องการและการใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของวิทยาลัย โปล์เทคนิคเมือง Newcastle-Upon-Tyne ประเทศอังกฤษ และ Bozimo (1983) สสำรวจความต้องการทรัพยากรห้องสมุดของอาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไนจีเรีย สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ

Rzasa และ Moriarty พบว่านักศึกษาปริญญาตรีส่วนใหญ่ใช้สารนิเทศในห้องสมุด เพื่อทำการบ้านขณะที่นักศึกษาปริญญาโทใช้เพื่อปรับปรุงด้านการเรียนและการวิจัยในระดับรองลงมา อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้เพื่อปรับปรุงการสอนและเพื่อการวิจัยในระดับรองลงมา

2. สาขาของสารนิเทศ

Blackie และ Smith พบว่านักศึกษาต้องการสารนิเทศที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่กำลังศึกษาอยู่ Mctighe พบว่าข้าราชการต้องการใช้สารนิเทศเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์การ หน้าที่ขององค์การ ผลการดำเนินงานและความต้องการที่ประชาชนมีต่อรัฐ สถานการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะสถานการณ์ที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงาน ในหน่วยงานของตน Connaiff พบว่านักการเมืองต้องการสารนิเทศที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

เกี่ยวกับท้องถิ่น และความคิดเห็นต่อกฎหมายที่ประกาศใช้

3. รูปแบบสารนิเทศ

Rzasa และ Moriaty พบว่านักศึกษานิยมใช้สารนิเทศในรูปของ วารสาร วิชาการมากที่สุด Lin และ Garvey พบว่ารูปแบบสารนิเทศที่นักศึกษานิยมใช้ รูปแบบของหนังสือตำรา อาจารย์นิยมใช้วารสาร และหนังสือตำราเรียนในระดับรองลงมา

4. แหล่งสารนิเทศที่ใช้

Blackie และ Smith พบว่านักศึกษานิยมใช้ห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัย ทรัพยากรของภาควิชา ห้องสมุดภายนอกสถาบันและสอบถามจากนักศึกษารุ่นพี่ Lin และ Garvey พบว่านักศึกษานิยมใช้การสนทนากับอาจารย์ และอาจารย์นิยมใช้สารนิเทศ ที่ได้จากการประชุมทางวิชาชีพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดด้านการทหารในประเทศไทย

กรรณิการ์ หาญสุพรรณ (2520) ศึกษาสถานภาพและการดำเนินงานของห้องสมุด สถาบันการศึกษาวิชาการทหารชั้นสูงของประเทศ ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ จัดหาหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่นๆ รวมทั้งอุปกรณ์วัสดุให้แก่ผู้ใช้ได้อย่างพอเพียง มีวิธีการ วิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรด้วยระบบทศนิยมของดิวอี้และระบบรัฐสภาอเมริกัน นอกจากนี้ยัง คิดระบบขึ้นใช้เองเพื่อจัดหมวดหมู่สิ่งพิมพ์ประเภทภาคินิพนธ์และตำราเรียนของสถาบัน

นางลักษณ์ เกตุจรรยา (2523) ศึกษากระบวนการจัดหมู่หนังสือ 4 ระบบ เพื่อดัดแปลง ใช้กับห้องสมุดด้านการทหารในประเทศไทย พบว่าห้องสมุดใช้ระบบการวิเคราะห์ เลขหมู่และ ทำบัตรรายการด้วยระบบทศนิยมของดิวอี้และระบบรัฐสภาอเมริกัน บรรณาธิการส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าควรจัดเอกสารทางการทหารแยกไว้เป็นส่วนเฉพาะ

มุกดา ชื่อมาก (2526) ศึกษาการวิเคราะห์การอ้างอิงในเอกสารวิจัยส่วนบุคคล
ของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ผลการวิจัยพบว่าเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากที่สุดคือ
สิ่งพิมพ์รัฐบาล อายุไม่เกิน 5 ปีเป็นภาษาไทย อยู่ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์

กาญจนา พุทธินิมิต (2530) ศึกษาความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุดของ
นักเรียนนายเรือ พบว่านักเรียนนายเรือเห็นความสำคัญของการอ่านในระดับมากและใช้เวลา
ว่างด้วยการอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข่าวสารที่เกิดขึ้น
ในด้านการใช้ห้องสมุด นักเรียนนายเรือเกือบทั้งหมดใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือพิมพ์และ
สิ่งพิมพ์อื่นๆ ในห้องสมุด

ในต่างประเทศ

Murphy, Marey (1979: 18-25) ศึกษา นักเรียนและอาจารย์ของโรงเรียน
นายเรืออากาศ ที่มาใช้บริการของห้องสมุดโรงเรียนนายเรืออากาศสหรัฐอเมริกา โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของห้องสมุด ความต้องการของผู้ใช้ที่มีความต้องการพิเศษ
และเพื่อประเมินผลการให้บริการในทรัพยากรพิเศษ เช่น บริการ Off-Line บริการ
ยืมระหว่างห้องสมุด ตลอดจนศึกษาพฤติกรรมการค้นคว้าพิเศษของผู้ใช้ที่มีระดับการศึกษาต่าง
กัน พบว่าผู้ใช้มีวัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดแตกต่างกัน เช่น เพื่อการศึกษา เพื่อ
การพักผ่อนและความบันเทิง โดยเข้ามาอ่าน หนังสือพิมพ์และใช้วัสดุทัศนวัสดุ สำหรับ
อัตราความถี่ในการใช้มีตั้งแต่เกือบทุกวัน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และไม่เคยใช้เลย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย